

Rodion Yahotin,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences),
senior lecturer of the Department of Physical Education and Sports,
Odessa National Academy of Food Technology,
112, Kanatna Str., Odessa, Ukraine,

Tetiana Dehtiarenko,
Doctor of Medicine, professor,
Department of Biology and Health Care,
The State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky",
26, Staroportofrankivska St., Odessa, Ukraine,

Svitlana Khalaidzhi,
PhD (Candidate of Science in Physical Education and Sports), lecturer,
Department of physical education and sports,
Odessa National Academy of Food Technology,
112, Kanatna Str., Odessa, Ukraine,

PECULIARITIES OF THE TRAINING PROCESS OF BOXING STUDENTS TAKING INTO ACCOUNT THEIR PSYCHOMOTOR STATE

The article is devoted to the problem of organizing the training process in boxing classes in higher education institutions. Determining the features of the psychomotor state of boxing students and its consideration in the dynamics of training allows optimizing the process of physical training of future professionals and contributes to the achievement of planned sports results. A specialized training program has been developed, which consists of nine complex specialized physical exercises aimed at developing the coordination qualities of boxing students. The aim is to investigate the state of psychomotor state of boxing students under the conditions of using specialized coordination physical exercises. A significant positive dynamics of psychomotor state indicators of boxing students has been established under the condition of using specialized physical exercises of coordination orientation. The obtained results expand the scientific information on the need to take into account the psychomotor state of students engaged in boxing. The existing programs of the training process have been supplemented, which are aimed at improving the coordination qualities of boxing students. In the context of modeling the modern system of physical education in higher education institutions, the effectiveness of the use of a sectional form of organization of classes has been proved, which involves the consideration of individualized features of the psychomotor state of student.

Keywords: psychomotor state, coordination, students, boxing, physical exercises.

Подано до редакції 08.08.2020

УДК: 364-78:364-34:352.075.1-053.81
DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-3-20>

Валерія Овчарова,
аспірантка кафедри соціальної філософії та управління,
Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РІВНІ ГРОМАДИ

Стаття присвячена визначенню факторів, які можуть сприяти ефективному здійсненню соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності на рівні громади. Враховуючи реформу децентралізації, соціальна робота на рівні громади опинилась у центрі уваги держави, громадськості, міжнародної донорської спільноти та науковців. Беручи до уваги, що розвиток громади напряму залежить від людського ресурсу, робота з молоддю є ключовим напрямком здійснення соціальної роботи в громаді, яка спрямована не тільки на вирішення індивідуальних потреб мешканців, але й на розвиток громади в цілому. Волонтерство є одним з інструментів здійснення соціальної роботи на рівні громади та залучення молоді. На думку авторки статті, залучення молоді до волонтерської діяльності в межах соціальної роботи може бути ефективним за умови вирішення потреб молоді та сприяння розвитку громади. У статті проаналізовано ціннісні орієнтири, інтереси та потреби сучасної молоді та типові проблеми новостворених громад на основі загальнонаціональних соціологічних досліджень. Результати аналізу стали підґрунтям для визначення наступних факторів, які можуть сприяти ефективному здійсненню соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності: суб'єкт-суб'єктні відносини, орієнтація на індивідуальні інтереси молоді та мотиваційні особливості участі

молоді у вирішенні суспільних проблем, орієнтація на вирішення проблем громади. До кожного фактору наведено теоретичне обґрунтування позитивного подвійного впливу на задоволення потреб молоді та вирішення проблем громади.

Ключові слова: соціальна робота в громаді, соціальна робота з молоддю, волонтерська діяльність, молодь, децентралізація.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми

Реформа децентралізації в Україні, яка по суті передбачає збільшення суб'єктності органів місцевого самоврядування у розвитку територій, сформувала тренд на місцевий розвиток. Маленькі громади наразі стали в центрі уваги громадськості, влади, бізнесу, донорської спільноти та науковців. Для України розвиток невеликих населених пунктів може стати певною «панасеєю», яка, з одного боку, буде сприяти соціально-економічному добробуту країни в цілому, а з іншого – стримувати міграційні процеси через формування осередків розвитку на субрегіональному та місцевому рівнях.

Якщо аналізувати соціальну роботу в громаді в широкому контексті, стає зрозумілим, що вона не стоїть осторонь проблем розвитку громади. Соціальна робота в громаді має бути спрямована не тільки на надання допомоги соціально незахищеним категоріям, але і на активізацію зусиль громади для задоволення потреб всіх мешканців. Відповідно, соціальна робота постає ефективним інструментом для розв'язання певних проблем, які є в громаді, а інструменти децентралізації дали для цього більше повноважень і ресурсів.

Без перебільшення можна говорити, що майбутнє існування громади безпосередньо залежить від наявності та перспектив розвитку в громаді людського ресурсу, а отже, розуміння особливостей роботи з молодим поколінням стає все більш актуальним. До того ж, загрозлива ситуація з перевагою еміграційних настроїв серед молоді ще більше загострює потребу пошуку ефективних інструментів роботи з молоддю. Враховуючи це, особливу цінність починає набувати накопичений досвід з організації соціальної роботи з молоддю та розуміння її особливостей, пов'язаних з новими суспільними трансформаціями та викликами.

Соціальна робота з молоддю як окремих напрямків соціальної роботи не є новою темою та проаналізована у спільній роботі Тютті Л. Т. та Іванової І. Б. (2004), а також у працях Капської А. Й. (2001), Кондратьєвої Я. В. (2011), Григор'єва С. І. (2008). Що стосується волонтерської діяльності, то як частина соціальної роботи вона проаналізована в роботі А. Г. Горілого (2001), а специфіка діяльності волонтерів розкрита у дослідженнях вітчизняних науковців, таких як Р. Вайнола (1999) та Т. Лях (2002, 2004, 2008, 2010, 2013). Серед вітчизняних вчених також слід відзначити внесок О.В. Безпалько у дослідження соціальної роботи в громаді, яка проаналізувала закордонний та вітчизняний досвід з окремим фокусом на роботі з молоддю. А в її монографії «Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи» проаналізовано засади соціально-педагогічної роботи з молоддю в громаді та розглянуто функції фахівців, які працюють з молоддю в громаді (Безпалько, 2006). Т. В. Семигіна

(2004, 2005) та Г. І. Слозанська (2016, 2017) також досліджували специфіку соціальної роботи в громаді. Реформа децентралізації та популярність тематики місцевого розвитку посприяли створенню великої кількості практичних посібників та методичних рекомендацій щодо організації роботи в громаді в напрямку активізації її населення. Прикладом таких робіт може бути посібник з розвитку громад Л. О. Єльчева та І. М. Ібрагімова (2007) та посібник з активізації молоді в громадах за загальною редакцією Юлії Ткачук (2019) та ін. В окремому вигляді такі теми як соціальна робота в громаді, соціальна робота з молоддю, волонтерство в контексті соціальної роботи знайшли широке відображення в роботах науковців. Водночас, у науковій літературі ще відчувається брак досліджень, які б висвітлювали особливості залучення молоді до волонтерської діяльності у розрізі соціальної роботи в громаді в умовах децентралізації.

Метою публікації є визначення факторів ефективного здійснення соціальної роботи із залучення молоді до волонтерства в громадах.

Методи дослідження

Для проведення дослідження ми використовували загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння; також здійснювали пошук інформації, аналізували повнотекстові наукові праці, розміщені у наукометричній базі Google Scholar та законодавство України подане на сайті <http://zakon.rada.gov.ua>

Результати

Виклад основного тексту розпочнемо з визначення основних понять таких як «соціальна робота з молоддю», «соціальна робота в громаді», «волонтерська діяльність», «децентралізація» та власне «молодь». Волонтерська діяльність в Україні регламентується Законом України «Про волонтерську діяльність», який регулює відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності та дає визначення таким поняттям як «волонтерська діяльність» та «волонтерська допомога». Згідно з цим законом, «волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги». Волонтерська допомога визначена як «роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами». Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості. Як вважає Т. Л. Лях, волонтерська діяльність – індивідуальна чи колективна – є своєрідним способом взаємопідтримки й піклування, допомоги членам громади, взаємодією для спільного напрацювання способів розв'язання проблем (Лях, 2010). І це визначення додатково актуалізує роль та важливість волонтерської діяльності в контексті здійснення соціальної роботи на місцевому рівні.

Поняття «децентралізація» ще не знайшло свого чіткого та однозначного трактування в законодавстві,

але воно позначає процес добровільного об'єднання декількох суміжних громад міст, селищ і сіл із єдиним адміністративним центром та створення на їх базі міських (коли адміністративним центром є місто), селищних (коли адміністративним центром є селище) та сільських (коли адміністративним центром є село) об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Дорош У. у своїй роботі, присвяченій розумінню змісту поняття «децентралізації влади», визначає різні підходи до його визначення, серед яких він виокремлює такі: самостійність у підходах до управління; передання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади; передача частини функцій та повноважень вищими рівнями управління нижчим та ослаблення або скасування централізації; процес перерозподілу владних повноважень та обсягів компетенції між центральним та місцевими рівнями (Дорош, 2017: 131). У Великому глумачному словнику сучасної української мови термін “децентралізація” подається як система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління; розширення прав низових органів управління (Бусел, 2001: 218). У контексті соціальної сфери децентралізація передбачає і переформатування соціальної сфери та збільшення відповідальності місцевої влади за надання соціальних послуг «на місцях».

Орієнтація на внутрішні ресурси клієнта або громади в процесі розв'язання соціальних проблем при здійсненні соціальної роботи повністю відповідає філософії децентралізації, яка полягає у створенні системи влади з максимальним залученням місцевого населення до вирішення своїх проблем з використанням власних ресурсів. Основною метою децентралізаційних процесів є покращення рівня життя громад та розвиток їх спроможності або самозарадності, що дуже корелює з головною метою соціальної роботи в громаді. Адже соціальна робота в громаді, окрім вирішення наслідків соціальних проблем, сприяє самоорганізації населення та розвитку місцевих ініціатив. Цю тезу підтверджує М. Пейн, який у своїй роботі виокремлює напрямки соціальної роботи в громаді, які пов'язані з координаційною діяльністю різноманітних структур, зі створенням можливостей участі, з соціальним плануванням та діагностикою соціальних проблем мешканців громади, утворенням системи надання соціальних послуг з особливим фокусом на діяльність груп самопомогі (Пейн, 1997: 58-59). Т. Семигіна є однією з перших українських дослідниць, яка вивчала соціальну роботу в громаді. Вона визначила поняття соціальної роботи в громаді як метод, різновид, форму чи рівень соціальної роботи, що здійснюється на мікросоціальному рівні (Семигіна, 2004).

Безпалько О. В. в центрі соціальної роботи в громаді ставить людські ресурси, серед яких вона виокремлює не тільки спеціалістів соціальної сфери, але і членів ініціативних груп та волонтерів. До того ж вона зазначає, що для розв'язання соціальних проблем в межах територіальної громади необхідна значна кількість волонтерів. Аналізуючи закордонний досвід, Безпалько О. В. виокремлює наступні види волонтерства в громаді: альтруїстичне волонтерство, ринкове волон-

терство, ідейне волонтерство та волонтерство на дозвіллі (Безпалько, 2006: 60-61). Тобто волонтерство є з одного боку одним з ключових ресурсів соціальної роботи в громаді, а з іншого – кінцевою метою, тому що існування волонтерських груп та ініціатив є певним показником сталості та високого рівня самоорганізації громади, що, в свою чергу, є одним з основних завдань соціальної роботи на рівні громади. За результатами аналізу О. В. Безпалько щодо підходів до вирішення соціальних проблем в громаді, можна зазначити, що сьогодні в Україні соціальна робота в територіальних громадах орієнтована в основному на розв'язання проблемних питань в соціальній сфері через надання різноманітних соціальних послуг дітям, сім'ям та молоді. Тобто підходи засновані на основі розвитку громади, які передбачають високу активність членів громади, створення ініціативних груп та залучення фахівців соціальної сфери тільки у якості консультантів, не домінують в системі соціальної роботи.

Молодь є предметом дослідження багатьох наук. Соціологія розглядає молодь як окрему соціально-демографічну групу суспільства. Наприклад, визначення І. С. Кона заклало розуміння молоді в соціологічній площині. Він розглядає молодь як «соціально-демографічну групу, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тим чи іншим складом соціально-психологічних властивостей» (Кон, 1998). В системі психологічних наук молодь розглядається як група, якій властиві певні психологічні особливості, що пов'язані з дорослішанням та етапом молодості. Ш. Бюлер розглядає віковий період від 16-20 до 25-30 років як етап здійснення попереднього самовизначення та вибір головних життєвих цілей (Бюлер, 1931). Окрема група науковців розглядає етап молодого віку як певний період вирішення специфічних для цього вікового етапу особистісних криз. Наприклад, Е. Еріксон (Erikson, 1959) у цьому контексті найголовнішою проблемою цього періоду вважає вирішення кризи ідентичності. Тобто ключовим результатом розвитку на цьому етапі життя є пошук молоддю людиною відповіді на запитання «Хто я?», в тому числі і в системі соціальних взаємозв'язків.

Робота з молоддю регламентується окремим Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». Згідно з цим законом соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю визначається як «професійна діяльність, спрямована на запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин сімей, дітей та молоді, посилення їхньої здатності до реалізації власного життєвого потенціалу». Наприклад, Тюптя Л. Т. та Іванова І. Б. визначають соціальну роботу з дітьми та молоддю як «діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ незалежно від їх підпорядкування і форми власності та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного та різнобічного розвитку дітей та молоді, захист їх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб» (Тюптя, Іванова, 2004: 460).

В системі соціальної роботи молодь визначають

як окрему групу клієнтів, яка має свої специфічні проблеми. Згідно з Законом України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» соціальна робота з молоддю охоплює громадську, економічну, освітню, виховну, культурну, оздоровчу сфери та здійснюється на місцевому рівні, а отже є і елементом соціальної роботи в громаді. Зміст соціальної роботи з молоддю згідно з цим Законом зводиться до надання соціальних послуг та соціальної підтримки. До основних соціальних послуг, що надаються в межах соціальної роботи з молоддю, належать соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціальний супровід та консультування. Соціальна підтримка передбачає роботу у напрямку формування відповідального батьківства, розвиток різних форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, запобігання негативним явищам та їх подолання. Аналіз цього Закону ще раз підтверджує висновки Безпалько О. В. (Безпалько, 2006), які ми наводили вище, щодо того, що на рівні громади соціальна робота в більшій мірі ґрунтується на підході надання соціальних послуг з суб'єкт-об'єктними взаємовідносинами. Тобто, ми бачимо, що в нормативній площині обов'язки соціального працівника по роботі з молоддю сфокусовані на наданні чіткого переліку соціальних послуг. Така ситуація в законодавстві, на нашу думку, не сприяє ефективному використанню ресурсу соціальної роботи в громаді на практиці, тому що соціальні працівники та соціальні служби, які працюють в громаді, націлені більшою мірою на кількісні показники з надання соціальних послуг. Цей факт ще більше актуалізує цінність наших напрацювань з визначення факторів, які будуть допомагати соціальному працівнику не тільки якісно надавати послуги, але й паралельно вирішувати проблеми громади у напрямку формування її самоорганізації та стійкої життєздатності, що є наскрізною метою соціальної роботи в громаді.

На нашу думку, здійснення соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності на рівні громади може вважатись ефективним тоді, коли така діяльність буде, з одного боку, задовольняти індивідуальні потреби молоді, а з іншого – вирішувати проблеми громади. Тому далі ми проаналізуємо основні потреби, інтереси та орієнтири сучасної молоді, розглянемо ключові проблеми новостворених громад та, базуючись на цьому, спробуємо визначити фактори, врахування яких при залученні молоді до волонтерської діяльності в межах соціальної роботи буде значно підвищувати ефективність – мати позитивний вплив і на молодь, і на громаду.

В Україні робота з молоддю є окремим напрямком державної політики, а визначення та задоволення потреб молоді покладено на відповідні органи виконавчої влади. Згідно з Законом України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" молодь – це громадяни України від 14 до 35 років. Близько 27% українського суспільства, а це понад 11,2 мільйонів, є молодими громадянами України (Жданов, Ярема та інш., 2018).

З метою аналізу соціального розвитку молоді в Україні, Міністерством молоді та спорту щорічно проводяться соціологічні дослідження, за допомогою яких

можна в загальних рисах окреслити портрет сучасної української молоді. За результатами такого дослідження 2019 року (Боярко, Злуніцина та інш., 2019), найголовнішою цінністю для української молоді є здоров'я (49,8%), також важливими є матеріальний добробут (35,2%), захищеність (27,6%), особистий розвиток (24,1%). Цінності людини визначають її індивідуальну спрямованість та шлях самореалізації (Лазарук, 2003: с.19). Тому відповідність персональних цінностей молоді змісту волонтерської участі грає не аби яку роль. Наведені пріоритетні цінності молоді мають бути враховані, адже долучаючи молодь до волонтерства, потрібно турбуватись про те, щоб ця діяльність була, перш за все, безпечною. Також не зайвим буде актуалізувати для волонтерів можливість отримання певного довготривалого ефекту від волонтерської участі, а саме накопичення професійного досвіду, розвитку особистісних навичок, що пов'язано з топ-цінностями молоді щодо матеріального добробуту та особистісного розвитку. Цікавим є те, що за результатами наведеного дослідження, близько 20% молоді вбачають цінність у тому, щоб «бути корисним суспільству». Популярність таких альтруїстичних настроїв демонструє наявність великого потенціалу в контексті залучення молоді до суспільно-корисної діяльності.

Дослідники також відзначають те, що зростає зацікавленість молоді в тому, щоб бути суб'єктами власного життя. Вони наводять приклади основних мотиваційних настанов молоді: «самій вирішувати, як вчиняти», «складати власну думку, бути власником ідей», «досягати завжди високих цілей» та «одноосібно ухвалювати рішення щодо власного життя». Підтвердженням цьому також є відносне зростання відсотку осіб, які вважають, що повною (13,3%) та певною (34,9%) мірою можуть впливати на те, що відбувається в їх населеному пункті (Боярко, Злуніцина та інш., 2019: 38). Врахування цих тенденцій в контексті залучення молоді до волонтерства може проявлятися у відході від сприйняття молоді як об'єкта діяльності та у дотриманні принципу «участі молоді», який передбачає повну суб'єктність молоді у прийнятті рішень, самостійне планування та реалізацію волонтерських проєктів.

Врахування пріоритетних проблем для молоді при плануванні та реалізації молодіжних волонтерських ініціатив буде значно підвищувати мотивацію молоді в останньому (Лях, 2011). Серед соціальних проблем, які найбільше турбують молодь, є війна в східній частині України (61,1%), корупція (52,6%), рівень життя (44,4%), нерівність у суспільстві (41,3%). Серед проблем локального рівня молодь виокремлює інфраструктурну проблематику: відкриття / облаштування / ремонт / реконструкція доріг і тротуарів (73,3 та 24,6 % відповідно), лікарень й амбулаторій (63,6 та 27,0 % відповідно) і місць відпочинку у громаді (52,5 та 36,3 % відповідно) (Боярко, Злуніцина та інш., 2019: 42). Тому, волонтерські проєкти або ініціативи, які будуть спрямовані саме на вирішення проблем, наприклад, корупції, благоустрою і т. д., мають шанс отримати найбільшу підтримку від молоді, тому що будуть безпосередньо вирішувати проблеми, які особисто турбують молодь.

Орієнтація на особисті інтереси та потреби молоді при залученні до волонтерської діяльності також буде значно підсилувати мотивацію брати участь. Щодо інтересів сучасної молоді, то можна зазначити, що представники молоді віддають перевагу профорієнтаційним (51,9%) та спортивним заходам (51,3%). Також сама молодь визначає свою потребу у підвищенні власної інформаційної грамотності та навичок співпраці (58,7% та 58,5% відповідно). До речі, основними навичками, якими володіє молодь на думку респондентів, є комунікативні (спілкування). Удосконалення, на думку молоді, потребують навички продуктивності (28,6%) і самовдосконалення (28%) (Боярко, Злуніцина та інш., 2019: 49).

Як ми вже зазначали, ефективна соціальна робота в громаді з молоддю повинна передбачати не тільки вирішення індивідуальних потреб молоді, але й сприяти тому, щоб діяльність, яку реалізує молодь сприяла загальному розвитку громади. А тому, для успішного здійснення соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності на рівні громади, потрібно розумітись не тільки в особливостях та потребах молоді як певної групи населення, але в загальних проблемах громади. Процес децентралізації разом зі збільшенням повноважень місцевого самоврядування загострив певні соціальні проблеми, а в деяких випадках – приніс нові. У цьому контексті цікавою є спільна робота Весперіс С. З. та Решетняка Я. В. (2018) щодо проблем новосформованих об'єднаних територіальних громад (Далі – ОТГ). Вони виокремлюють дві великі групи проблем, з якими безпосередньо можуть зіштовхнутися населені пункти, що знаходяться на сільських територіях – проблеми спроможності та проблеми, викликані урбанізаційним процесом. До перших відносяться — недостатній рівень кваліфікації кадрів; неефективне використання фінансових ресурсів; відсутність механізму розмежування бюджетів у зв'язку з формуванням ОТГ; перерозподіл офіційних трансфертів. Друга група проблем включає проблеми, пов'язані зі стереотипами («урбанізація принесе вимирання села(селища)») та проблеми пов'язані з децентралізацією — фіскальна реформа; медична реформа; освітня реформа; трансфертна політика.

Полякова С. В. (2017), досліджуючи проблеми об'єднаних громад, зазначає про саботування реформи представниками влади через втрату ними можливостей впливу на управлінські рішення, конфлікти з населенням щодо реформування освітніх закладів, відсутність доступу до якісних медичних послуг, кадрову проблему.

Також проблемам громад під час реалізації реформи децентралізації було присвячено багато соціологічних досліджень. Наприклад, за результатами соціологічного дослідження, що було здійснено в січні 2019 року Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) на замовлення Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні», близько 68% опитаних вважає, що реформаторам потрібно враховувати думку громадськості для більш успішного проведення реформ. Це може свідчити про потребу більш ефективної комунікації на місцевому та національному рівні між владою і громадя-

нами при прийнятті будь-яких управлінських рішень. Цю тезу підтверджує і результати опитування проблем громад, яке проводилось у 2016 році КМІСом на замовлення організації ISAR Єднання. Згідно з цим дослідженням, більшість опитаних представників громад не задоволені результатами звернення до органів місцевого самоврядування (Далі – ОМС).

Дослідження міжмуніципального співробітництва, реалізовані ГО «Фундація імені Григорія Яхимовича» спільно із ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення» у рамках реалізації проекту «Поширення механізму співробітництва ОТГ у сферах освіти та медицини», демонструють гострі кадрові проблеми громад, а також проблеми пов'язані з поведінкою відчуження та нерозвинутої культури діалогу й кооперації.

Вважаємо за потрібне розглянути також результати дослідження особливостей впровадження реформи децентралізації в Запорізькій області, яке було проведено Independent Researching Group у 2017 році. У межах цього дослідження була вивчена громадська думка щодо тих змін, які відбулись або не відбулись в громаді в наслідок децентралізації. На думку більшості мешканців громад, процес децентралізації приніс покращення в благоустрій території громади, натомість культурне життя громади, якість медичних послуг, робота громадського транспорту, якість адміністративних послуг та ситуація з безробіттям залишились без змін. Відповіді представників влади громад на це ж запитання виглядають дещо по-іншому. Так, вони вважають, що суттєві покращення є в наповненості бюджету громади, благоустрою території громади та у вирішенні проблем пов'язаних з освітою. Найменших змін на їх думку зазнали ситуації з безробіттям, злочинністю, громадським транспортом. Щодо сприйняття владою та громадянами проблем, то також можна знайти деякі розбіжності. На думку населення ключовими проблемами є погана якість доріг, високі ціни та благоустрій, на думку представників влади – погана якість доріг, безробіття та освіта. Також серед ключових проблем на рівні громад, що супроводжують реформу, опитані експерти виокремлюють брак кадрів та комунікаційні проблеми.

Для розуміння проблем громад, які пов'язані з наданням соціальних послуг, корисними є результати дослідження перспектив розвитку ОТГ у Дніпропетровській області, яке було проведено у 2015 році (Серьогін, 2015). За результатами опитування спостерігається досить низький рівень задоволеності мешканцями якістю надання адміністративних, освітньо-культурних, медичних, комунальних, соціальних та ін. послуг. Наприклад, лише 43,9% опитаних вважають, що їх громада готова до надання соціальних послуг через територіальні центри. Майже всі проблеми, які були запропоновані для обрання в якості пріоритетів, були відзначені опитаними громадянами як важливі. Слід зазначити, що з точки зору організації волонтерського руху, цей факт додає можливості та розширює горизонти волонтерської діяльності. Тому що будь-яка обрана сфера для реалізації волонтерських проєктів буде мати підтримку від населення. На думку дослідників, окремою проблемою громад є соціально-політична па-

сивність її мешканців, причиною якої є низька поінформованість про можливості участі та діяльність органів місцевого самоврядування.

Отже, враховуючи результати вищезазначених досліджень, на думку мешканців громад, представників ОМС та експертів найбільш типовими проблемами, з якими стикаються громади в контексті децентралізації, є:

- кадрові проблеми (відсутність компетентних працівників в управлінській, медичній та освітній сферах й т. д.);

- інфраструктурні проблеми (погані дороги та як наслідок логістичні проблеми у наданні базових освітніх, медичних послуг, відсутність освітлення, потреба в місцях для культурного відпочинку і т. д.);

- проблеми пов'язані з соціальним капіталом (низький рівень громадянської участі, самоорганізації населення, нерозвинута культура діалогу й кооперації);

- фінансові проблеми (відсутність широкого кола ресурсів самозабезпечення громади).

Звичайно, що розглянуті дослідження відображають лише загальну картину і ціннісних орієнтирів, інтересів та потреб молоді, і проблем з якими стикаються громади. Ми згодні з науковцями (Безпалько, 2005; Семігіна, 2004), що здійснення соціальної роботи в громаді повинно бути обґрунтованим, а етапу реалізації має передувати проведення дослідження з визначення потреб всій категорії мешканців громади. Водночас, вважаємо важливим, враховуючи узагальнені проблеми громади та особливості молоді як окремої соціально-демографічної групи, визначити ті фактори, які будуть сприяти ефективному здійсненню соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності, тобто будуть задовольняти і потреби молоді, і вирішувати загальні проблеми громади:

1) **суб'єкт-суб'єктні відносини**, які у взаємодії соціального працівника з молоддю будуть передбачати дотримання принципу «участі молоді». Врахування цього фактору, з одного боку, буде відповідати бажанням молоді займати суб'єктну позицію по відношенню до власного життя та впливати на навколишнє середовище, а з іншого, буде сприяти розв'язанню проблеми з соціальним капіталом у громаді. Принцип «участі молоді» є ключовим у роботі з молоддю в будь-якій сфері та передбачає відхід від сприйняття молоді як певного об'єкта діяльності. В Переглянутій Європейській хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті «участь молоді» визначають як право молоді брати на себе відповідальність та обов'язки у повсякденному житті на місцевому рівні, а також право демократичними методами впливати на своє життя. Гарним прикладом реалізації цього принципу є досвід Великої Британії, який проаналізувала О. Безпалько. Вона зазначає, що британські фахівці розглядають участь молоді в житті громади як один із найефективніших методів соціальної роботи з молоддю. Сутність цього методу полягає в тому, що молоді надається право самостійно визначати проблемну ситуацію, яку б вона хотіла вирішити в громаді, і можливість планувати та впроваджувати дії, які спрямовані на її вирішення (Безпалько, 2006: 172-178). Також О. Безпалько зазначає, що «участь молоді у житті громади дає чимало переваг як са-

мим молодим людям, так і громаді. Через активну участь молоді отримувати нові знання та вміння щодо суспільних процесів, чітко розуміє процедуру ухвалення та впровадження рішень, розвиває свій лідерський потенціал, знаходить нові шляхи для самореалізації, розширює мережу соціальних контактів. В результаті участі молоді в житті громади зростає кількість волонтерів, виникають молодіжні ініціативи, розвивається партнерство молоді з дорослими» (Безпалько, 2006: 213). У контексті прагнень молоді бути вільними та суб'єктними по відношенню до власного життя, що підтверджується даними соціологічних досліджень наведених вище (Боярко, Злуніцина та інш., 2019), ми вважаємо, що робота з залучення молоді до волонтерства за принципом «участі молоді» є ключовим фактором у здійсненні ефективної соціальної роботи в цьому напрямку.

«Участь молоді» також допоможе вирішити проблему соціального капіталу в Україні, причиною якої є наслідок багаторічної відсутності системної роботи із залучення населення до управління громадою з одного боку, а з іншого — наявністю патерналістського світогляду, який залишився у спадок нашій країні від минулої системи управління радянських часів. Принцип «участі молоді» в контексті соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності буде мати своє практичне відображення у спільному плануванні з молоддю основних волонтерських проєктів або стратегічної діяльності, концентрацію не тільки на сфері дозвілля, але й на вирішенні проблемних сфер громади, які турбують молоді. Наприклад, громадський транспорт, вуличне освітлення, інфраструктура, вільний доступ до інтернету в громадських місцях і т. д. Це буде сприяти не тільки розв'язанню конкретних проблем «тут і зараз», але й поширенню серед молоді основних демократичних цінностей, які є важливою протиположністю патерналізму. Опанування інструментами вирішення проблем в громаді може й опосередковано стримувати міграційні процеси, враховуючи те, що одними з причин міграції молоді може бути невдоволення рівнем розвитку власної громади, незрозуміння інструментів прийняття рішень для реалізації ініціатив та зневіра у власні можливості щось змінити через власну активність та вплив на положення справ.

2) **орієнтація на індивідуальні інтереси молоді та мотиваційні особливості участі молоді у вирішенні суспільних проблем**. Волонтерська діяльність користується попитом у більшій мірі саме серед молоді, враховуючи комплексність задоволення молодіжних потреб: починаючи з базових соціально-психологічних потреб перебування в середовищі однолітків, які обумовлені віковими особливостями соціалізації та особистісного становлення, завершуючи потребою отримати перший досвід професійної діяльності. Результати щорічного опитування молоді, яке ми аналізували вище (Боярко, Злуніцина та інш., 2019), фіксують потреби молоді в отриманні навичок співпраці та значний інтерес до заходів, які, так чи інакше, будуть сприяти професійному розвитку молоді. Такі особливі потреби та інтереси молоді обов'язково потрібно враховувати для їх залучення до волонтерської діяльності, тим паче, що сфера соціальної роботи та волонтерство

зокрема, мають можливості для того, щоб їх задовольнити. Якщо говорити про здійснення волонтерської діяльності саме в межах соціальної роботи, то важливо, на наш погляд, тут відзначити, що широкий спектр соціальних послуг дозволяє волонтерам спробувати різний досвід, який може стати цінним у подальшій роботі не тільки в межах соціальної роботи – це і здійснення профілактичних заходів, реалізація інформаційних кампаній та мікропроектів, робота з документами й т.д. Але, залучаючи волонтерів з числа молоді до соціальної роботи, слід враховувати рівень толерантності молоді до тих категорій населення, які, як правило, є клієнтами соціальної роботи. Спостерігається найменший рівень толерантності молоді до споживачів наркотиків, людей, які перебували в місцях позбавлення волі, ромів (Боярко, Злуніцина та інш., 2019). Отже, краще застерігатися та не планувати перші молодіжні волонтерські акції та проекти, які будуть пов'язані з цими категоріями населення. Залученню молоді до таких проектів повинна передувати широка та системна інформаційна діяльність, для того щоб збільшити рівень толерантності до певних населення.

Якщо долучати волонтерів, наприклад, до діяльності структур, що надають соціальні послуги, до будівництва партнерств з місцевим бізнесом або фандрейзинговою діяльністю, то це дозволить молоді поспілкуватися з потенційними працевлаштувачами. Знайомство з місцевим ринком праці, розуміння можливостей власних професійних перспектив та особливостей місцевого бізнес-середовища буде більше сприяти тому, що молодь залишиться будувати власну кар'єру на території громади. Враховуючи те, що основною зовнішньою міграцією є трудова, інформування молоді про можливість професійної реалізації на території громади є вкрай важливим. Отже, цей фактор буде сприяти не тільки задоволенню потреб молоді у професійному становленні, а й допоможе вирішити кадрові проблеми громади.

3) **орієнтація на вирішення конкретних проблем громади.** При здійсненні соціальної роботи, фахівець не тільки допомагає у вирішенні проблем окремих категорій населення, але й, розуміючи місцевий контекст, орієнтується на вирішення проблеми громади. Аналіз напрацювань міжнародних науковців щодо соціальної роботи в громаді, який здійснила О. Безпалько, демонструє, що активізація громади задля розв'язання місцевих проблем є одним із важливих завдань соціальної роботи на рівні з проведенням індивідуальної роботи з клієнтом (Безпалько, 2005: 44-45). Організація волонтерського руху є однією з форм активізації громади та інструментом стимулювання людей до спільної діяльності для розвитку громади. Предметом такої діяльності може і повинно бути розв'язання конкретних проблем громади – як інфраструктурних, так і фінансових. Звичайно, що деякі інфраструктурні проблеми, наприклад, такі як будівництво доріг, потребують значного фінансування і їх буде складно вирішити через волонтерські ініціативи. Але, наприклад, облаштування місць для дозвілля та інших громадських просторів – що також є пріоритетною проблемою мешканців громад, і проблемою, що турбує молодь зокрема, цілком може бути вирішено зусил-

лями волонтерів з-поміж молоді. Реалізація волонтерських проектів з благоустрою буде сприяти отриманню швидкого результату від волонтерської участі, що є вкрай важливим з урахуванням все ще існуючої проблеми зневіри молоді у власні сили та в те, що їхня участь призведе до змін (Думчева, Сакович, Савчук та інш., 2019: 53). Тобто волонтер відразу бачить наслідок свого впливу, що підвищує цінність залучення до волонтерської діяльності та мотивує на подальшу активність молоді у цьому напрямку.

Фінансові проблеми, а саме, пошук шляхів самофінансування громади, також є з розряду складних проблем громад, вирішення яких, більшою мірою є прерогативою влади. Але, є приклади коли діяльність волонтерів та громадських активістів вирішувала фінансові проблеми громади, щоправда, більшою мірою, така активність спостерігається в кризових ситуаціях. Прикладом такої діяльності є функціонування фондів громад. Такі фонди були створені в межах проекту «Школа фондів громад» від Ініціативного центру сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання», який покликаний розвивати локальну філантропію в Україні. «Фонди громад – це неурядові благодійні структури, призначення яких полягає в підвищенні якості життя громад, на території яких поширюється їх діяльність. Фонди громад визначають потреби місцевої громади, заохочують благодійні пожертви й накопичують кошти, з яких надають гранти на впровадження ініціатив з вирішення соціально важливих місцевих проблем». У контексті соціальної роботи з молоддю, волонтерська участь у форматі фандрейзингової або краудфандингової діяльності є доволі прийнятною. По-перше, молодь вже має певні навички спілкування (Боярко, Злуніцина та інш., 2019) для того, щоб спілкуватися з місцевими мешканцями та потенційними благодійниками. По-друге, в процесі такого спілкування молодь буде комунікувати з представниками місцевих еліт та представниками бізнесу, які можуть бути потенційними роботодавцями, що з врахуванням їх потреб у професійному розвитку ще більше додає цінності такому формату.

Обговорення

Соціальна робота в громаді повинна реагувати на ті нові виклики, які постали перед новоствореними громадами в контексті децентралізації. В системі соціальної роботи в громаді соціальна робота з молоддю є одним з пріоритетних напрямків, тому що молодь – це ключовий ресурсний потенціал для розвитку громади. Роботу з молоддю в межах соціальної роботи в громаді ми розглянули в контексті її залучення до волонтерства. Організація волонтерської діяльності є частиною діяльності соціального працівника, тому що виступає інструментом для активізації та самоорганізації мешканців. На нашу думку, ефективність соціальної роботи з молоддю на рівні громади із залучення її до волонтерської діяльності буде залежати від позитивного впливу такої діяльності на громаду та на молодь зокрема. У своїй роботі ми розглянули деякі фактори, що допомагають досягти такої ефективності в процесі залучення молоді до волонтерської діяльності на рівні громади. Своєю чергою, для досягнення такого ефекту потрібно спиратись на потреби, інтереси сучасної мо-

лоді та виклики, які постали перед новоствореними громадами. Спираючись на дослідження, ми узагальнили найбільш пріоритетні проблеми новостворених громад: кадрові, інфраструктурні, фінансові та ті, що пов'язані з соціальним капіталом. Також проаналізували ціннісні орієнтири молоді (здоров'я, безпека, матеріальний добробут), проблеми національного (війна на Сході України, незадовільний рівень життя, корупція) та локального рівня (реконструкція доріг/тротуарів, лікарень, місць відпочинку), що турбують молодь та її інтереси та потреби (профорієнтаційні, спортивні заходи, отримання навичок співробітництва). Базуючись на цьому, ми визначили три фактори, які будуть сприяти ефективному здійсненню соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності. Фактор взаємодії на основі суб'єкт-суб'єктних відносин передбачає застосування принципу «участь молоді» в процесі залучення молоді до волонтерської діяльності та відповідає бажанню молоді в отриманні певної самостійності та паралельно сприяє вирішенню проблем, що пов'язані з соціальним капіталом громади. Другий фактор - орієнтація на індивідуальні інтереси молоді та мотиваційні особливості участі молоді у вирішенні суспільних проблем. У процесі здійснення соціальної роботи з молоддю через волонтерство, це передбачатиме врахування інтересів та потреб молоді. Наприклад, створення завдяки волонтерській участі можливостей для молоді отримати перший професійний досвід на території громади. У контексті розвитку громади, це дозволить сформувати кадровий резерв громади та сприятиме розв'язанню її кадрових проблем. Третій фактор, який ми визначили як «орієнтація на вирішення конкретних проблем громади», може позитивно впливати на вирішення інфраструктурних та фінансо-

вих проблем громад, а також посилювати віру молоді у власні зміни впливати на навколишнє середовище через громадську участь. Волонтерські проекти з облаштування громадських просторів та публічних територій можуть бути яскравим прикладом вирішення деяких інфраструктурних проблем громади. Також залучення молоді до фандрейзингової або краудфандингової діяльності для вирішення фінансових потреб громади може бути гарним прикладом вирішення фінансових проблем громади.

Висновки

Отже, з урахуванням того, що ефективність соціальної роботи з молоддю на рівні громади з залучення її до волонтерської діяльності визначається позитивним впливом такої діяльності на громаду та на молодь зокрема, базуючись на результатах досліджень щодо стану сучасної молоді в Україні та актуальних проблем новостворених громад, ми виявили фактори, які будуть сприяти ефективній соціальній роботі з залучення молоді до волонтерської діяльності, а саме: взаємодія на основі суб'єкт-суб'єктних відносин; орієнтація на індивідуальні інтереси молоді та мотиваційні особливості участі молоді у вирішенні суспільних проблем; орієнтація на вирішення конкретних проблем громади. З урахуванням процесів інституціоналізації молодіжної роботи в Україні, що супроводжується розвитком мережі молодіжних центрів, появою молодіжних працівників та адаптацією законодавства до розвитку молодіжної роботи на локальному рівні, не достатньо чітким залишається питання нормативного врегулювання соціальної роботи з молоддю на місцевому рівні, що може стати перспективою подальших наукових досліджень

Література

1. Активізація молоді та залучення до діяльності з розвитку громад / за заг. ред Ю. Ткачук. Київ, 2019. 51 с. URL: https://storage decentralization.gov.ua/uploads/library/file/405/Youth_Engagement_Practices.pdf (дата звернення: 09.09.2020).
2. Аналітичний звіт дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі дослідження». Київський міжнародний інститут соціології, 2019. URL: http://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralization/decentr_ukr.pdf (дата звернення: 09.09.2020).
3. Аналітичний звіт з проведення репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні. Боярко І., Злуніцина Т. та інші. Київ, 2019. 92 с. URL: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2020/02/12/22/Analitichnii_ZVIT_2019.pdf (дата звернення: 09.09.2020).
4. Аналітичний звіт «Становище молоді в Україні» / А. Думчева, О. Сакович, С. Савчук та інші. Київ, 2019. 79 с. URL: <http://www.un.org.ua/images/documents/4790/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf> (дата звернення: 09.09.2020).

5. Аналітичний звіт «Співробітництво громад: нові можливості для освіти та медицини» підготовлений ГО «Фундація імені Григорія Яхимовича» спільно із ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення» за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Львів, 2019. URL: <http://cooperation.acsa.com.ua/> (дата звернення: 09.09.2020).
6. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи: монографія. Київ: Наук. світ, 2006. 408 с.
7. Безпалько, О. В. Соціальна робота в громаді. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
8. Весперіс С. З., Решетняк Я. В. Децентралізація: проблеми новостворених об'єднаних територіальних громад. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19(1). С. 46–50. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19(1)_13) (дата звернення: 09.09.2020).
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2001. 1728 с.
10. Вайнола Р., Капська А., Комарова Н. Волон-

терський рух в Україні: тенденції розвитку. Київ: Академпрес, 1999. 112 с.

11. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи в Україні: курс лекцій, Тернопіль, 2001. 66 с.

12. Дорош У. М. До визначення поняття децентралізації влади. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3. С. 130–137.

13. Звіт про соціологічне дослідження «Перспективи розвитку об'єднаних громад у Дніпропетровській області» / за заг. ред. С.М. Серьогіна. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2015. 72 с. URL: http://dridu.dp.ua/proekt_ms/doc/2015_zvit.PDF (дата звернення: 28.08.2020)

14. Лазарук А. Цінності людини у науково-психологічному осмисленні. *Психологія і суспільство*. 2003. № 2. С. 19–37. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29630> (дата звернення: 09.09.2020).

15. Лях Т.Л. Види мотивації до волонтерської діяльності. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Запоріжжя, 2011. №2(15). С. 37–41.

16. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. *Проблеми педагогічних технологій*. Луцьк, 2004. Вип. 3-4. С. 139–144.

17. Лях Т. Л. Волонтерський рух та сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні. *Проблеми педагогічних технологій*. Луцьк, 2002. Вип. 2. С. 44–53.

18. Лях Т. Л. Методика організації волонтерських груп: навч. посіб. Київ: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 149 с.

19. Лях Т. Л. Планування залучення волонтерів як важливий компонент волонтерської програми. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2013. № 23 (282). Ч. I. С. 206–213.

20. Лях Т. Л. Сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні. *Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 22–23 квіт. 2002 р.). Київ, 2002. Т. 1. С. 122–124.

21. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проєктів / заг. ред. І. Зверева, Г. Лактіонова. Київ, 2001. 49 с.

22. Полякова С. В. Децентралізація влади в Україні: проблеми об'єднаних громад. *Вісник Мукачівського державного університету. Сер. Економіка і суспільство*. 2017, № 13. С.1033–1038.

23. Посібник з розвитку громад: Практичний poradник для небайдужих. Кол. авт.: Л. О. Єльчева, І. М. Ібрагімова та ін. Київ, 2007. 458 с.

24. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення: 28.03.2020).

25. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5.02.2015 р. № 157-VIII. Дата оновлення: 20.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 28.03.2020).

26. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 р. 2558-III. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> (дата звернення: 28.03.2020).

27. Результати опитування «Потреби місцевої громади». Київський міжнародний інститут соціології, 2016. URL: <https://www.slideshare.net/ednannia/2-72659476> (дата звернення: 09.09.2020).

28. Результати соціологічного дослідження «Особливості впровадження реформи децентралізації в Запорізькій області». Independent Researching Group, Березень 2017, Запоріжжя. URL: <https://decentralization.gov.ua/pics/upload/7966be3e26581d4de687419a0d3d49b3728.pdf> (дата звернення: 09.09.2020).

29. Семігіна Т. В. Робота в громаді: практика й політика. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 180 с.

30. Семігіна Т. В. Соціальні послуги на рівні громади: український досвід і перспективи. Київ: Логос, 2005. 134 с.

31. Слосанська, Г. І., Горішна, Н. М. Діяльність фахівця із соціальної роботи з надання соціальних послуг населенню у територіальній громаді. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. К.: Університет «Україна», 2016. №12. С.113–119.

32. Слосанська Г. І. Ролі фахівця із соціальної роботи в територіальній громаді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород, 2017. № 1 (40). С. 265–269.

33. Технологізація волонтерської роботи в Україні у сучасних умовах / За ред. проф. А. Й. Капської. Київ, 2001. 140 с

34. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота: Теорія і практика. Київ: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с.

35. Участь молоді в процесах реформування держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року) / редкол.: Жданов І. О., Ярема О. Й. та ін. Київ: ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 100 с.

36. Сайт проєкту «Фонд громад». URL: <http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuemo-lokalnu-filantropiiu/166-fondyhromad/133-scho-take-fond-gromadi> (дата звернення: 09.09.2020).

37. Бюлер Ш., Тюдор-Гарт Б., Гетцер Г. Соціально-психологічне дослідження ребенка первого года жизни. Под ред. Л.С.Выготского. Москва: Госмедиздат, 1931. 234 с.

38. Григорьев С. И., Гусякова Л. Г., Гусова С. А. Социальная работа с молодежью: учебник для студентов вузов. Москва: Гардарики, 2008. 204 с.

39. Кон И. С. Социология молодежи. *Краткий словарь по социологии* / ред. Д. М. Гвишиани. Москва: Политиздат, 1998. 479 с.

40. Кондратьева Я. В. Проблемы социальной ра-

боты с молодежью: учебник. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2011. 278 с.

41. Пейн М. Община как основа социальной политики и социальной идеи. *Взаимосвязь социальной работы и социальной политики*, 1997, С. 44–62

42. Erikson E.H. The problem of ego identity. *Identity and the life cycle: Selected papers (Psychological Issues Monographs, No. 1)*. 1959. №33. 31–48.

43. Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. Adopted by the Congress of Local and Regional Authorities of Europe on the 10th session, May 21, 2003. URL: <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1510/Revised%20European%20Charter%20on%20the%20Participation%20of%20YP.pdf> (дата звернення: 09.09.2020).

References

1. Tkachuk, Y. (Eds.). (2019). *Actyvizatsia molodi ta zaluchennia do dialnosti pozvytku gromad [Youth activation and engagement into the community development]*. Retrieved from https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/405/Youth_Engagement_Practices.pdf [in Ukrainian].

2. *Analitichnyi zvit doslidzhenia «Decentralizacia ta reforma misceвого samovriaduvannia: rezultaty chetvertoi hvyli doslidzhenia» [Analytical report of research «Decentralization and reform of public administration: the result of fourth wave of research»]*. (2019). Kyiv International Institute of Sociology. Retrieved from http://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralization/decentr_ukr.pdf [in Ukrainian].

3. Boyarko, I. Zlucinina, T., et al. (2019). *Analitichnyi zvit z provedennia reprezentatyvnoho sotsiologichnoho doslidzhenia stanovyscha molodi v Ukraini [Analytical report of representative sociological research of current situation with youth]*. Retrieved from: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2020/02/12/22/Analitichnii_ZVIT_2019.pdf [in Ukrainian].

4. Dumcheva, A., Sacovych, O., Savchuk, S., et al. (2019). *Analitichnyi zvit «Stanovysche molodi v Ukraini» [Analytical report «Situation of youth in Ukraine»]*. Retrieved from <http://www.un.org.ua/images/documents/4790/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf> [in Ukrainian].

5. *Analitichnyi zvit «Spivrobotnytstvo hromad: novi mozhyvosti dlia osvity ta medytsyny» [Analytical report «Communities cooperation: new opportunities for education and healthcare»]*. (2019). NGO “Hryhoriy Yakhymovych Foundation” & NGO “Association for the Improvement of Citizens Self-Organization”. Retrieved from <http://cooperation.acsa.com.ua/> [in Ukrainian].

6. Bezpalko, O. V. (2006). *Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta moloddiu u terytorialnii hromadi [Carrying out social-pedagogical work with children and youth in community]*. Kyiv: Nauk. Svit [in Ukrainian].

7. Bezpalko, O. V. (2005). *Sotsialna robota v gromadi [Social work in the community]*. Kyiv: Centr navchal-

noi literatury [in Ukrainian].

8. Vesperis, S. Z., & Reshetnyak, Ya. V. (2018). *Detsentralizatsiia: problemy novosformovanykh obiednanykh terytorialnykh hromad [Decentralization: the problems of newsformed amalgamated territorial hromadas]* *Науковий вісник Ужгородського національного університету – Scientific Bulletin of Uzhhorod University, Series "Economics"*, 19(1), 46–50. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19\(1\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19(1)_13) [in Ukrainian].

9. Bousel, V. T. (Eds.). (2001) *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. Irpin: Perun [in Ukrainian].

10. Vainola, R. Kh., Kapska, A. I., Komarova, N. M., et al. (2002). *Volonterskyi rukh v Ukraini: tendentsii rozvytku [Volunteer Movement in Ukraine: Development Trends]*. Kyiv: Akadempres [in Ukrainian].

11. Gorilyi, A. G. (2001). *Istoriia sotsialnoi roboty v Ukraini [History of social work in Ukraine]*. Ternopil [in Ukrainian].

12. Dorosh, U. M. (2017). *Do vyznachennia poniattia detsentralizatsii vlady [Defining the concept of decentralization of power]*. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia – Efficiency of public administration*, 3, 130–137 [in Ukrainian].

13. Seriohin, S. M. (Eds.). (2015). *Zvit pro sotsiologichne doslidzhenia «Perspektyvy rozvytku obiednanykh hromad u Dnipropetrovskii oblasti» [Report of sociological research «Prospects of developments of amalgamated territorial communities in the Dnipropetrovsk Oblast»]*. Dnipro: DRIDU NADU Retrieved from http://dridu.dp.ua/proekt_ms/doc/2015_zvit.PDF [in Ukrainian].

14. Lazaruk, A. (2003). *Tsinnosti liudyny u naukovopsykholohichnomu osmyslenni [Human values in scientific and psychological understanding]*. *Psykhohiia i suspilstvo – Psychology and Society*, 2, 19–37. Retrieved from <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29630> [in Ukrainian].

15. Liakh, T. L. (2011). *Vydy motyvatsii do volonterskoi diialnosti [Type of motivation to volunteering activities]*. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Zaporizhzhia National University. Zaporizhzhia*, 2 (15), 37–41 [in Ukrainian].

16. Liakh, T. L. (2004). *Volonterstvo yak suspilnyi fenomen [Volunteering as social phenomenon]*. *Problemy pedahohichnykh tekhnolohii – Issues of pedagogical phenomenon*, 3-4, 139–144. Lutsk [in Ukrainian].

17. Liakh, T. L. (2002). *Volonterskyi rukh ta suchasni tendentsii rozvytku volonterskykh orhanizatsii v Ukraini [Volunteering movement and modern tendential of volunteer organizations development in Ukraine]*. *Problemy pedahohichnykh tekhnolohii – Issues of pedagogical phenomenon*, 2, 44–53. Lutsk [in Ukrainian].

18. Liakh, T. L. (2010). *Metodyka orhanizatsii volonterskykh hrup [Methods of organizing volunteer groups]*. Kyiv: Borys Hrinchenko Kyiv University [in Ukrainian].

19. Liakh, T. L. (2013). *Planuvannia zaluchennia volonteriv yak vazhlyvyi komponent volonterskoi prohramy [Volunteer Planning Planning as an Important*

Component of a Volunteer Program]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, 23(1), 206-213 [in Ukrainian].

20. Liakh, T. L. (2002). Suchasni tendentsii rozvytku volonteryskykh orhanizatsii v Ukraini [Development trends of volunteer's organization development in Ukraine]. *Molod, osvita, nauka, kultura i natsionalna samosvidomist – Youth, education, science, culture and national identity: Proceedings of the National Scientific and Practical Conference (Vols. 1)*, (pp. 122-124). Kyiv [in Ukrainian].

21. Zvereva, I., & Laktionova, G. (2001). *Pidhotovka volonteriv ta yikh rol u realizatsii sotsialnykh proektiv [Preparation of volunteers and their role in social projects implementation]*. Kyiv [in Ukrainian].

22. Poliakova, S. V. (2017). Detsentralizatsiia vlady v Ukraini: problemy obiednanykh hromad [Decentralization of authority in Ukraine: problems of the united communities]. *Visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, 13, 1033–1038 [in Ukrainian].

23. Yelcheva, L. O., Ibrahimova, I. M., et al. (2007). *Posibnyk z rozvytku hromad: Praktychnyi poradnyk [Manual on community development: practical guidance]*. Kyiv [in Ukrainian].

24. *Zakon Ukrainy «Pro volonresky dialnist»: pryiniato 19.04.2011 p. № 3236-VI. [Law “On volunteering activity”]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> [in Ukrainian].

25. *Zakon Ukrainy «Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad»: pryiniato 5.02.2015 r. №157-VIII. [Law «On uniting of territorial communities on an optional basis»]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> [in Ukrainian].

26. *Zakon Ukrainy «Pro sotsialnu robotu z simiami, ditmy ta moloddu»: pryiniaty 21.06.2001 roku №2558-III. [Law «On social work with families, children and youth»]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> [in Ukrainian].

27. *Resultaty opytuvania «Potreby miscevykh gromad» [The results of survey «Needs of local communities»]*. Kyiv International Institute of Sociology. (2016). Retrieved from <https://www.slideshare.net/ednannia/2-72659476> [in Ukrainian].

28. *Rezultaty sotsiologichnoho doslidzhennia «Osoblyvosti vprovadzhennia reformy detsentralizatsii v Zaporizkii oblasti» [The results of the sociological research «Features of decentralization reform implementation in the Zaporizhzhia Oblast»]*. (2017). Independent Researching Group. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/pics/upload/7966be3e26581d4de687419a0d3d49b3728.pdf> [in Ukrainian].

29. Semygina, T. V. (2004). *Robota v hromadi: praktyka y polityka [The work in community: theory and practice]*. Kiev: Academy [in Ukrainian].

30. Semygina, T. V. (2005). *Sotsialni posluhy na rivni hromady: ukrainskyi dosvid i perspektyvy [Social services on community level: Ukrainian experience and prospects]*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].

31. Slozanska, H. I., Horishna, N. M. (2016). *Diialnist fakhivtsia iz sotsialnoi roboty z nadannia sotsialnykh posluh naselenniu u terytorialnii hromadi [Activities of professional social worker in social services providing in the local community]*. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraina» - Scientific papers of Khmelnytsky Institute of University Social Technologies «Ukraine»*, 12, 113–119 [in Ukrainian].

32. Slozanska, H. I. *Roli fakhivtsia iz sotsialnoi roboty v terytorialnii hromadi [Roles of a specialist in social work in a territorial community]*. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, 1 (40), 265–269 [in Ukrainian].

33. Kapska, A. Y. (Eds.). (2001). *Tekhnolohizatsiia volonteryskoi roboty v suchasnykh umovakh [Technologization of volunteer work in modern conditions]*. Kyiv [in Ukrainian].

34. Tiuptia, L. T. & Ivanova, I. B., (2004) *Sotsialna robota: Teoriia i praktyka [Social work: theory and practice]*. Kyiv: Ukraina [in Ukrainian].

35. Zhdanov, I. O., Yarema, O. Y., et al. (Eds.). (2018). *Uchast molodi v protsesakh reformuvannia derzhavy. Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovnii Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2017 roku) [Youth participation in the process of state reforming. Annual report to President of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Cabinet of Ministry of Ukraine regarding current state of youth (based on information from 2017 year)]*. Kyiv: DP «Redaktsiia informatsiinoho biuletenu «Ofitsiyni visnyk Prezidenta Ukrainy», 2018 [in Ukrainian].

36. *Sait proekty «Fond Gromad» [Site of the project «Communities' funds»]*. Retrieved from <http://ednannia.ua/our-programs-and-activities/pidtrymuemo-lokalnu-filantropiiu/166-fondy-hromad/133-scho-take-fond-gromadi> [in Ukrainian].

37. Buhler, S., Tudor-Garth, B., Gettser, G. (1931). *Sotsialno-psikhologicheskoe izuchenie rebenka pervogo goda zhizni [Socio-psychological study of a child in the first year of life]*. L. S. Vygotsky (Eds.). Moscow: Gosmedizdat.

38. Grigoriev, S. I., Gusliakova, L. G., Gusova, S. A. (2008). *Sotsyalnaia robota s molodezhiu [Social work with youth]*. Moscow: Gardariki [in Russian].

39. Kon, I. S. (1998). *Sotsiologiya molodezhi. Kratkiy slovar po sotsiologii [Sociology of youth. Concise Dictionary of Sociology]*. D. M. Gvishiani (Eds.). Moscow: Politizdat.

40. Kondratieva, Y. V., (2011). *Problemi sotsyalnoi roboty s molodezhiu [Issues of social work with youth]*. Saint-Petersburg: Izdatelstvo Sankt-Peterburgskogo universitetu upravleniia i ekonomiki [in Russian].

41. Pein, M. (1997). *Obshchyna kak osnova sotsyalnoi polityky y sotsyalnoi ydey [Community as base social policy and social idea]*. *Vzaymosviaz sotsyalnoi roboty y sotsyalnoi polityky – Interconnection between social work and social policy*, 44–62 [in Russian].

42. Erikson, E. H. (1959). *Identity and the life cycle: Selected papers. Psychological Issues*, 1, 1–171.

43. Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. Adopted by the Congress of Local and Regional Authorities of Europe on the 10th session. (n.d.) *salto-youth.net*. Retrieved from

<https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1510/Revised%20European%20Charter%20on%20the%20Participation%20of%20YP.pdf>

Valeriia Ovcharova,
PhD student,
Department of the Social Philosophy and Public Administration,
Zaporizhzhia National University,
66, Zhukovskogo Str., Zaporizhzhia, Ukraine

FACTORS OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF SOCIAL WORK WITHIN YOUTH ENGAGEMENT IN VOLUNTEERING AT THE COMMUNITY LEVEL

The article is devoted to the determination of factors that can influence the effective implementation of social work within youth engagement in volunteering within community. To conduct this study, scientific works, key researches and the legislation of Ukraine were analyzed. Due to the decentralization reform in Ukraine, community social work becomes in the center of attention. Considering that community development depends on human capacity, work with young people is a key direction of community social work. It should be noted that community social work aims not only to meet the individual needs of community residents but also to develop a community in general. Volunteering is one of the instruments of implementation of community social work and youth engagement. We think that youth engagement in volunteering within social work is effective if it contributes to community development and meets the needs of young people. Based on recent national sociological researches, we have analyzed values, interests, needs of modern youth in Ukraine and typical problems faced by communities. The results of these analyses helped to identify the following factors, which influence effective youth engagement in volunteering within community social work: subject-subject relationship, orientation on individual interest of youth and features of the motivation of their participation in the process of community problem-solving, orientation towards solving specific problems of communities.

Keywords: community social work, social work with youth, volunteering, youth, decentralization.

Подано до редакції 26.08.2020

УДК: 796.071.43:796.012.656
DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-3-21>

Валентина Тодорова,
доктор наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри гімнастики та спортивних єдиноборств,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна,

Валентина Сосіна,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри хореографії та мистецтвознавства,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
вул. Костюшка, 11, м. Львів, Україна,

Валентина Вартовник,
доцент кафедри хореографії та мистецтвознавства,
Заслужений працівник культури України,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
вул. Костюшка, 11, м. Львів, Україна,

Наталія Пугач,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри хореографії та мистецтвознавства,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
вул. Костюшка, 11, м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ РОБОТИ ТРЕНЕРА І ПЕДАГОГА ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

У статті представлені результати вивчення особливостей стилів роботи (авторитарного, демократичного, ліберального) та поведінки тренерів з техніко-естетичних видів спорту і педагогів-хореографів. Мета